

Záver z I. medzinárodnej odbornej konferencie na tému Mediácia – Podpora vzdelávania v mediácii a riešení konfliktov.

Asociácia mediačných centier Slovenska v spolupráci s vybranými fakultami slovenských a českých univerzít a partnermi zorganizovala svoju prvú medzinárodnú odbornú konferenciu, ktorá sa uskutočnila v Poprade v dňoch 19. - 20. mája 2023. Konferencia bola zameraná predovšetkým na rozvoj slovensko-českej spolupráce v oblasti vzdelávania v mediácii a riešení konfliktov, z dôvodu podobného právneho prostredia v oboch krajinách a obdobného vzdelávacieho systému na vysokých školách a v mediácii. Práve zistené inšpiratívne rozdiely vo vzdelávaní v oboch krajinách otvorili otázky ďalšieho rozvoja a podpory vzdelávania budúcich právnikov, mediátorov a odborníkov na riešenie konfliktov.

Odborná verejnosť položila v dvoch panelových diskusiách neuveriteľných 61 otázok prednášajúcim, ktorí vyzdvihli potrebu vzdelávať už žiakov a študentov na školách v oblasti riešenia konfliktov a zároveň poukázali na nedostatky vzdelávania v oblasti vyjednávania a jemných zručností mediátorov, ale aj budúcich advokátov a sudcov, ktorí v rámci svojej pracovnej činnosti prichádzajú do kontaktu so zmierovacím konaním a mimosúdnym riešením sporov. Ukážka mediácie a vyjednávania v typickom medzinárodnom súťažnom formáte sprostredkovaná študentmi 2. ročníka Právnickej fakulty Univerzity Karlovej v Prahe ukázala, že ak majú študenti práva dostatočné vedomosti o mediácii a dostatočné zručnosti v participatívnom (kooperatívnom) vyjednaní, vedia zabezpečiť efektívnejší prístup k subjektívnej spravodlivosti jednotlivca.

Odborná verejnosť z výsledkov konferencie prijala tieto závery:

1. Vo veľkej miere absentuje na školách vzdelávanie žiakov a študentov v riešení konfliktov, v mediácii a iných mimosúdnych metódach. Školské prostredie je špecifické. Ponúka však mediátorom široký priestor na uplatnenie ich kompetencií za predpokladu, že dokážu vnímať potreby a záujmy cieľových skupín. To si vyžaduje hlbšie špecializované vzdelávanie mediátorov v školskej legislatíve, ale aj poznanie etických dilem pedagogických a odborných zamestnancov, ktoré ovplyvňujú celkový klímu školy.
2. Väčšina univerzít a vysokých škôl neponúka ucelený študijný program zameraný na riešenie konfliktov alebo mediáciu, s výnimkou Gréckokatolíckej teologickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, ktorá od roku 2006 realizuje študijný program Probačná a mediačná práca, v ktorom sú pripravovaní študenti na výkon činnosti mediátora a probátora. V tých prípadoch, kde fakulta ponúka vzdelávanie v oblasti mediácie, mimosúdnych metódach alebo konfliktov je vzdelávanie realizované vo výberových, resp. povinne voliteľných alebo nepovinných predmetoch, čo neumožňuje zapojiť všetkých študentov, ktorí prejavia o predmet záujem. Vo vzťahu k ucelenému magisterskému študijnému programu v oblasti mediácie je namieste uvažovať o rozdielnych podmienkach pre zápis do registra mediátorov vo vzťahu k týmto absolventom.
3. Súčasné trendy vzdelávania na právnických fakultách ukazujú, že príprava budúcich právnikov je zameraná predovšetkým na konfrontačné vyjednanie s cieľom aplikovať právo vo vzťahu k súdnemu procesu. Predovšetkým na právnických fakultách je potrebné podporiť vzdelávanie v mimosúdnych metódach a kooperatívnom,

princiálnom vyjednávaní, ktoré naučí budúcich právnikov riešiť spor v mimosúdnych konaniach všade tam, kde môže mať dohoda prednosť pred autoritatívnym rozhodnutím súdu. Zároveň vyjednávacie zručnosti dokážu právnické profesie efektívnejšie využiť aj v súdnych konaniach v prospech účastníkov konania. Absolvent právnickej fakulty má byť právnik, nie však nutne aj mediátor. Vzdelávanie by však malo byť zamerané aj na poznanie a výhody mimosúdnych metód vhodných pre jednotlivé druhy sporov.

4. Advokát je častokrát prvá voľba človeka v spore a práve on môže rozhodnúť o tom, akým spôsobom bude spor riešený. V roli tzv. gatekeepera, čiže vrátnika otvára priestor pre mimosúdne riešenie sporu. Z tohto dôvodu sa odborníci zhodli na tom, že vzdelávanie budúcich, ale aj súčasných advokátov by malo byť predovšetkým o informovaní o výhodách a procese alternatívnych prístupov riešenia sporov, o postavení advokáta v mimosúdnych procesoch a prínose mediačného konania, ktoré má výrazný dopad na plynutie času v práve. Uzatvorením dohody o začatí mediácie podľa podmienok zákona č. 420/2004 Z. z. o mediácii a o doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon o mediácii) sa pretrháva premlčacia a prekluzívna lehota v sporoch všade tam kde plynie. Slovenská advokátska komora je platforma, ktorá dokáže sprostredkovať kvalitné vzdelávanie v oblasti mediácie a sprostredkovať pre svojich členov tréningy kooperatívneho vyjednávania s odborníkmi na riešenie právnych sporov, ktorí majú bohaté didaktické a lektorské skúsenosti a dokážu prepojiť teóriu s praxou. Advokácia a mediácia by mali byť podporujúce sa profesie, keďže každá z profesií má úplne iné úlohy, role, limity svojej práce a klienti od advokáta a mediátora očakáva iný výsledok.
5. Diskusia o vzdelávaní sudcov priniesla záver, že samotné školenie by sa malo zamerať predovšetkým na poznanie procesu mediácie. Ďalej na postupy ako odporúčať mediáciu súdmi, v akých prípadoch je mediácia vhodná a ako detekovať štádium konfliktu. Neopomenula sa ani téma sebazoznanie v práci sudcu a práca s emóciami, aj tými vlastnými. Výzva pre Justičnú akadémiu, ktorá zabezpečuje vzdelávanie sudcov, je aby vytvorila priestor v harmonograme pre vzdelávanie v oblasti mediácie s vysokokvalifikovanými lektormi, ktorí sú zároveň praktizujúci mediátori a majú adekvátne praktické vedomosti a skúsenosti s konkrétnymi druhmi sporov, ktoré sa riešia v mediácii. Rodinnoprávne spory by mal vzdelávať mediátor, ktorý má bohaté skúsenosti s rodinnými spormi v mediácii a agendu spotrebiteľských sporov zas mediátor zameraný na túto oblasť a pod. Ak budú sudcovia presvedčení o kvalite mediácie, budú poznať v čom spočíva samotná metóda a jej prínos pre súdne konanie, len vtedy bude mediácia viac využívaná aj súdmi.
6. Samotné vzdelávanie mediátorov prinieslo závery v troch rovinách.
 - a) Prvou rovinou je vzdelávanie budúcich mediátorov v rámci odbornej prípravy. Výsledky diskusie potvrdili úvahy o navýšení rozsahu vzdelávania zo súčasných 200 hodín na 240 hodín za potrebné. Otázkou však zostáva, ako zabezpečiť absolventskú (mediačnú) prax mediátorov v súčasných podmienkach výkonu činnosti mediácie. V súvislosti s úvahami o povinnej praxi mediátora sa javí ako vhodné uchopiť mediačné centrum odlišne od aktuálnej právnej úpravy, a zadefinovať ho ako platformu s celoslovenskou pôsobnosťou s cieľom poskytovať komplexne kvalitné a efektívne mediačné služby, zabezpečovať odborné skúšky mediátora, ďalšie vzdelávanie a zabezpečovať podporu registrovaným mediátorom. Táto zmena však vyžaduje legislatívnu úpravu a podporu zákonodarcu.

- b) Druhou rovinou je oblasť ďalšieho vzdelávania mediátorov. Mediačná obec sa zhodla na potrebe rozšírenia možnosti výberu vhodnej formy ďalšieho vzdelávania s ohľadom na potreby konkrétneho mediátora. Vzdelávanie v rámci workshopov, seminárov, mediačných tréningov a pod. by malo zostať na úvahe jednotlivca vo vzťahu k téme aj forme vzdelávania. S takýmto riešením úzko súvisí otázka systému kreditného vzdelávania. Úvahy o prínose supervízie otvorili otázky, kto by mal byť supervízor, čo a v akom rozsahu by malo obsahovať vzdelávanie budúcich supervízorov a či pri mediátorovi – podnikateľovi môžeme hovoriť o povinnej alebo dobrovoľnej supervízii a jej prínose pre mediátora v súčasných podmienkach využívania mediácie širokou verejnosťou.
 - c) Poslednou rovinou, ktorá si vyžaduje širšiu diskusiu odborníkov, je úroveň vzdelávacích inštitúcií, ktoré realizujú akreditovanú odbornú prípravu mediátorov a ďalšie vzdelávanie mediátorov podľa zákona o mediácii. Chýbajúci kontrolný mechanizmus vzdelávacích inštitúcií vytvára priestor pre obchádzanie pravidiel a upustenie od kvality poskytovaných služieb. Chýbajúce jednotné štandardy pre obsah ďalšieho vzdelávania je výzvou predovšetkým pre ministerstvo, ktoré vyhlasuje témy ďalšieho (povinného) vzdelávania mediátorov. Rovnako sa otvára otázka do diskusie, kto by mal byť lektorom vo vzdelávaní mediátorov a na akej odbornej úrovni sú súčasní poskytovatelia vzdelávania vo vzťahu k mediácii.
7. Umelá inteligencia si nachádza svoje miesto v rôznych oblastiach života. Diskusie ohľadne jej prínosu do vzdelávania alebo profesie mediátora budú ešte dlho rezonovať v myšlienkach účastníkov konferencie. Každopádne došlo k zhode v tom, že využitie umelej inteligencie je vhodné pre tvorbu nápadov pri vzdelávaní mediátorov, ako pomoc pri tvorbe právnych textov, ako práca s informáciami pri poskytovaní právnych informácií v mediácii a pod. Umelá inteligencia ani prostredníctvom chatbotov však nenahradí nateraz človeka, ktorý vytvára bezpečný priestor pre klientov pri riešení sporu, atmosféru samotnej mediácie alebo vzdelávania v skupinách.

S pomocou prednášajúcich a účastníkov konferencie sa organizátorom podarilo zhrnúť neočakávane a netradične 2023 rokov mediácie od Ježiša, ako mediátora - sprostredkovateľa medzi človekom a Bohom až po výzvy AI - umelej inteligencie, ktorá si razí cestu svetom informácií a vytvára metaverzum ako transformačnú platformu už aj v mediácii. Dnes je to však ešte „hudba budúcnosti“ ale keďže čas plynie rýchlo Asociácia mediačných centier Slovenska si dala za cieľ hlbšie rozpracovať závery I. medzinárodnej odbornej konferencie a priniesť konkrétne výsledky v oblasti vzdelávania v mediácii. V nasledujúcich mesiacoch sa pokúsime vytvoriť priestor pri okrúhlym stole pre dotknutých akademikov, odbornú verejnosť a vzdelávacie inštitúcie s víziou etablovania vzdelávania v mediácii a riešení konfliktov na slovenských fakultách a podporiť vzdelávanie odborníkov, ktorí vo svojej praxi prichádzajú do kontaktu s riešením konfliktov, vykonávajú zmierovacie konania alebo podporujú mimosúdne riešenie sporov.

Naša veľká vďaka patrí spoluorganizátorom a partnerom konferencie:

Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta

Univerzita Karlova v Prahe, Právnická fakulta, Centrum mimosúdneho riešenia sporů

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva

Mediačné centrum Poprad

Asociácia rodinných mediátorov

Wolters Kluwer

V Poprade dňa 26.5.2023

JUDr. Dagmar Tragalová

prezidentka

Asociácia mediačných centier Slovenska